

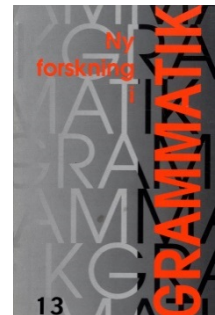
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk og engelsk

Forfatter: Janus Mortensen

Kilde: P. Durst-Andersen, L. Falster Jakobsen, H. Jansen, J. Pedersen & E. Strudsholm (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 13, 2006, s. 157-176

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet. 2006

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk og engelsk

Janus Mortensen

1. Indledning

På både dansk og engelsk har sprogbrugere mulighed for at benytte sig af bestemte sætningsadverbialer til at eksplicitere hvilken styrke eller hvilken kilde der ligger bag et givet udsagn. Man kan opdele disse adverbialer i to grupper og kalde dem henholdsvis epistemiske og evidentielle. De epistemiske og evidentielle adverbialer deler i et vist omfang semantik med modalverber i både dansk og engelsk, men til forskel fra modalverberne er de stadig relativt uudforskede som grammatisk kategori.

I mit speciale undersøger jeg de epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk og engelsk, og i denne artikel vil jeg præsentere nogle af de foreløbige resultater af denne undersøgelse. Jeg vil komme ind på morfologiske, syntaktiske, topologiske og semantiske forhold, og på denne baggrund diskutere hvordan og i hvilket omfang epistemisk modalitet og evidentialitet kan siges at være kodet i sætningsadverbialer på dansk og engelsk.

1.1. Epistemisk modalitet og evidentialitet

Epistemisk modalitet og evidentialitet er substans kategorier, dvs. abstrakte begrebslige kategorier som kan være kodet i forskellig grad og på forskellig vis i naturlige sprogs indholdsstrukturer. Med terminologi lånt fra Kronning (2004) kan man tale om evidentialitet og epistemisk modalitet som henholdsvis "Kunskapens källa och kunskapens styrka". En afsender kan vha. sproglige udtryk der koder epistemisk modalitet, angive hvilken styrke der ligger bag ytringens propositionelle indhold, mens sproglige udtryk der koder evidentialitet, tillader

afsender at angive hvilken **kilde** der ligger bag det propositionelle indhold.

I eksempel (1) er modalverbet *kunne* brugt til at udtrykke epistemisk modalitet, mens modalverbet *skulle* udtrykker evidentialitet.

- (1) Det lyder som en røverhistorie – men den **kan** være god nok.
 36 bevæbnede delfiner, som er trænet til at angribe og dræbe undervandsterrorister, **skal** være sluppet væk fra den amerikanske flådes træningsfaciliteter ved Den Mexicanske Golf.
 Det skriver den britiske avis The Observer.
 (politiken.dk/visArtikel.iasp?PageID=399665)

I dette eksempel angiver *kan* mulighed, mens *skal* angiver at afsender refererer viden fra en ekstern kilde.

Det danske modalverbumssystem koder både epistemisk modalitet og evidentialitet. Evidentialiteten udgør dog en beskeden del af systemet, idet kun den særlige variant af *skulle* som er repræsenteret i eksempel (1), kan siges at udtrykke evidentialitet. Epistemisk modalitet, derimod, kan udtrykkes med en række modalverber, fx *kunne*, *måtte* og *burde*. På engelsk er evidentialitet slet ikke kodet i modalverbumssystemet. Epistemiske varianter er der rigeligt af, fx i verber som *can*, *may* og *must*, men ingen varianter kan udtrykke evidentialitet.

At dømme ud fra modalverbumssystemerne spiller evidentialitet altså en relativt beskeden rolle i dansk og engelsk, hvorimod epistemisk modalitet indtager en fremtrædende plads. Men epistemisk modalitet og evidentialitet kan selvfølgelig godt være at finde i andre sproglige kategorier.

1.2. Sætningsadverbialer: indledende karakteristik

Begrebet **sætningsadverbial** er ikke entydigt defineret, og det skal derfor indledningsvist afklares hvad jeg vil forstå ved begrebet i denne artikel. Til det formål tager jeg udgangspunkt i Dik et al.'s (1990) adverbialklassifikation, som er baseret på adverbialernes placering i sætningens lagdeling. Nederst i lagdelingen finder vi adverbialer der er del af selve kerneprædikationen, fx et mådesadverbial som *smukt*, jf. (2a). Dernæst

kommer adverbialer som er med til at forankre kerneprædikationen i tid og sted, fx *i går*, jf. (2b). Så følger adverbialer som har skopus over hele propositionen, og som ofte kaldes 'modale', fx *sandsynligvis* i (2c), og endelig finder vi øverst i lagdelingen adverbialer der modificerer illokutionen, fx *ærlig talt* (2d).

- (2a) Mary dansede **smukt**
- (2b) Mary dansede smukt **i går**
- (2c) Mary dansede **sandsynligvis** smukt i går
- (2d) Mary dansede **ærlig talt** smukt i går

Begrebet **sætningsadverbial** inkluderer traditionelt de adverbialtyper som er eksemplificeret i (2c) og (2d). Fælles for dem, både på dansk og engelsk, er at de ikke kan fokuseres i sætningskløvnings og ikke kan komme under negationens skopus. De har således en række fællestræk, men er dog forskellige hvad angår funktion. Væsentligst at fremhæve her er at adverbialer som i (2d), såkaldte **illocutionary satellites**, hverken koder styrke eller kilde. Min undersøgelse vedrører således udelukkende de såkaldte **proposition satellites**, dvs. adverbialer som har skopus over propositionen, hverken mere eller mindre. Det er i denne gruppe vi finder de epistemiske og evidentielle adverbialer, og i det følgende refererer begrebet sætningsadverbial således udelukkende til denne gruppe.

2. Danske sætningsadverbialer

I det følgende skal jeg forsøge at afgrænse og beskrive grupperne af epistemiske og evidentielle adverbialer i dansk på basis af udtryks- og indholdsanalyser.

2.1. Udtryksanalyse

2.1.1. Morfologi

Sætningsadverbialer kan på dansk realiseres af flere forskellige typer materiale, men min undersøgelse begrænser sig til simple adverbialer, dvs. adverbialer som er realiseret af et enkelt adverbium. Morfologisk set er de danske sætningsadverbier en uhomogen klasse. Man kan dog helt generelt skelne mellem **afledte** og **uafledte** sætningsadverbier.

Gruppen af afledte sætningsadverbier omfatter adverbier som er dannet på basis af en verbal- eller adjektivstamme ved tilføjelse af enten *-vis*, *-lig*, eller *-t*. Adjektivstammer kombinerer typisk med *-vis* eller *-t* mens verbalstammer kombinerer med *-lig*. Man kan opdele efter suffiks således:

-vis sandsynlig-*vis*, mulig-*vis*, antagelig-*vis* ...

-lig formodent-*lig*, forment-*lig*, øjensyn-*lig* ...

-t åbenbar-*t*, angivelig-*t*, sikker-*t* ...

De uafledte sætningsadverbier er den gruppe der traditionelt volder størst problemer når adverbierne skal beskrives. Det skyldes givetvis at disse adverbiers betydning i de fleste tilfælde er mere abstrakt end de afledte adverbiers. Gruppen omfatter bl.a. dialogiske adverbialer (Hansen & Heltoft 2003:162) som *jo* og *da*, men også adverbier der traditionelt behandles som 'modale', fx *nok*.

Endelig bør *måske* også medregnes til de epistemiske adverbier, om end det ikke passer ind i de to nævnte grupper.

De grupper der kan defineres på baggrund af sætningsadverbiernes morfologi er indholdsmæssigt uhomogene. Som det vil vise sig i det følgende, går de morfologiske træk dog fint i spænd med forskellige syntaktiske og topologiske karakteristika hos adverbialerne, og kan således i sammenhæng hjælpe til at afklare systemets opbygning.

2.1.2. Syntaks

Hansen & Heltoft (2003: 9ff) påpeger at der er **kategorial dependens** mellem finit verbal og sætningsadverbial, dvs. at et sætningsadverbial forudsætter et finit verbal. Det er illustreret i (3), hvor asterisken indikerer at hverken *jo* eller *muligvis* kan kombineres med infinitiven *at lære*.

(3) * at lære *jo/muligvis* fransk på aftenskole

På samme måde kan et dialogisk sætningsadverbial som *jo* heller ikke indlede en infinitivhelhed:

(4) **jo* at lære fransk på aftenskole

Muligvis i (5) klarer skærene lidt bedre, men vil i denne funktion typisk have form af dækket direkte tale, i stil med (6):

- (5) muligvis at lære fransk på aftenskole
 (6) Tine har overvejet muligvis at lære fransk på aftenskole¹

De epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer har flere syntaktiske fællestræk, bl.a. kan de ikke optræde i imperativer og (med undtagelse af *måske*) heller ikke i interrogativer. Hvad angår evnen til at fungere som svar på helhedsspørgsmål, deler de sig i to grupper. Adverbialer som er realiseret af afledte adverbier, kan fint fungere som svar:

- (7) A: Kommer Peter i morgen?
 B: sandsynligvis/angivelig/...

For de adverbialer som er realiseret af uafledte adverbier, stiller det sig omvendt:

- (8) A: Kommer Peter i morgen?
 B: * nok/vel/...

Der synes altså at være en vis overensstemmelse mellem morfologiske og syntaktiske træk. Dog bør det bemærkes at *vist*, når det angiver mulighed, modsat andre afledte adverbier ikke kan fungere som svar på helhedsspørgsmål. Det skyldes at evnen til at fungere som svar på helhedsspørgsmål ikke udelukkende kan kædes sammen med morfologi, men også hænger sammen med adverbialernes topologi.

2.1.3. Topologi

Som vist i sætningsskemaet i figur 2 findes der en særlig plads til sætningsadverbialer i dansk, SA, umiddelbart til venstre for negationen (og andre fokusoperatorer, FO). Evnen til at optræde på denne plads i sætninger med deklarativ ledstilling er et definerende kriterium for medlemskab af sætningsadverbialkategorien.

1. Evidentielle adverbialer som tilskriver ansvaret for det propositionelle til en tredje person, fx *angivelig*, kan ikke bruges i dækket direkte tale på samme måde som *muligvis* i (6). Det skyldes dog semantiske forhold snarere end syntaktiske forskelle.

F	Vf	Subj.	SA	FO	Vi	O	A
Peter	kommer		vist	(ikke)			i dag
Vist	kommer	Peter		(ikke)			i dag
Peter	kommer		muligvis	(ikke)			i dag
Muligvis	kommer	Peter		(ikke)			i dag

Figur 2: Sætningsskema²

En del sætningsadverbialer kan endvidere stå i fundamentfeltet, F, illustreret ved *muligvis*, mens andre ikke kan; i hvert fald ikke uden at ændre betydning. Det gælder for en række adverbialer, bl.a. *vist*, *nok* og *vel*, som ved placering i fundamentfeltet angiver sikkerhed – en betydning som historisk har været deres primære betydning, også på SA-pladsen (cf. Jensen 2000).

Vi kan altså skelne mellem sætningsadverbialer der udelukkende kan optræde på SA-pladsen, dem kalder jeg [-F], og sætningsadverbialer der kan optræde både på SA-pladsen og i fundamentfeltet, [+F]-adverbialer.

Denne opdeling afspejles i øvrigt i vid udstrækning i adverbiernes morfologi: [+F]-adverbialerne er overvejende dannet via derivation, mens [-F]-adverbialerne er uafledte. Samtidig er der en syntaktisk korrelation: [+F]-adverbialerne, modsat [-F]-adverbialerne, er alle i stand til at fungere som svar på helhedsspørgsmål.

Det er således muligt at opstille en række udtryksbaserede kriterier der kan bruges til at opdele sætningsadverbialerne i dansk. Vi vil nu se om det er muligt at finde semantiske grupper der svarer til disse kriterier.

2.2. *Indholdsanalyse*

Som nævnt indledningsvist kan man anvende to semantiske parametre i analysen af epistemiske og evidentielle udtryk, nemlig **styrke** og **kilde**.

2. F=fundamentfelt; Vf=fininit verbal; Subj.=subjekt; SA=sætningsadverbial; FO=Fokusoperator; Vi=infininit verbal; O=objekt; A=frie adverbialer.

Begreberne er lånt fra Kronning (2004), men er her tilpasset de systemer som de danske og engelske sætningsadverbialer konstituerer. Den følgende udfoldelse af begreberne står således for min regning.

2.2.1. *Styrke*

Styrke er den semantiske funktion bag epistemisk modalitet og har at gøre med et abstrakt kontinuum der spænder fra **mulighed** til **nødvendighed**. En sprogbruger kan ved hjælp af forskellige epistemiske udtryk angive hvilken styrke han er rede til at sætte bag sin ytrings propositionelle indhold. Inklusion af sproglige størrelser som angiver styrke, medfører typisk at en sætning ændrer realitetsværdi fra **realis** (9a) til **non-realis** (9b):

- (9a) Hun har købt en bog **realis**
 (9b) Hun har **muligvis** købt en bog **non-realis**

Non-realis bruges således til at betegne **uafgjort realitetsværdi**.

2.2.2. *Kilde*

Kilde er den semantiske funktion bag evidentialitet og har – i min definition – at gøre med hvem der står bag eller hvad der ligger bag en ytrings propositionelle indhold. I det danske sætningsadverbialsystem kan der skelnes mellem følgende tre kildetyper:

Subjektiv kilde: Kilden ligger hos afsender, og afsender forventer ikke at modtager har adgang til kilden.

Intersubjektiv kilde: Kilden ligger uden for afsender, og afsender forventer at modtager har adgang til kilden. Afsender forventer endvidere typisk at modtager vil bekræfte enten ytringens propositionelle indhold eller den præmis som ligger til grund for det propositionelle indhold.

Objektiv kilde: Kilden ligger uden for afsender, og afsender forventer ikke at modtager har adgang til kilden.

Tilføjelse af kildeangivelse, uanset type, medfører typisk ikke at ytringens realitetsværdi ændrer sig; dvs. realisbetydningen bibeholdes. Dog kan

de fleste evidentielle adverbialer med intersubjektiv og objektiv kilde tillægges non-realis betydning ved brug af emfase.

2.3. Et eksempel: *nok*, *vel* og *vist*

De to semantiske parametres relevans for de danske sætningsadverbialer kan illustreres ved *nok*, *vel* og *vist*. Disse tre adverbialers betydning på SA-pladsen er gennem de seneste 10-15 år blevet udsat for flere analyser. Figur 3 præsenterer en skematisk oversigt over tre af disse. Jacobsen (1992) påpeger at *nok* udtrykker subjektiv formodning – altså en formodning som står helt og holdent for den talendes regning – mens *vist* udtrykker objektiv formodning, dvs. en formodning som baserer sig på forhold som ligger uden for den talende. Davidsen-Nielsen (1996) bakker op om denne analyse og tilføjer *vel* til det samlede billede (samt flere andre adverbialer som jeg ikke skal komme nærmere ind på her). I hans parafrase indikerer *vel* at modtager er inkluderet i “vurderingen af situationen”. Krylova (2005) fokuserer specifikt på *nok*, *vel* og *vist*. Hun betegner dem henholdsvis 1., 2. og 3.-personspartikler og lægger sig dermed tæt op ad både Jacobsen og Davidsen-Nielsen.

	<i>nok</i>	<i>vel</i>	<i>vist</i>
Jacobsen (1992)	Subjektiv formodning	–	Objektiv formodning
Davidsen-Nielsen (1996:286)	“... the evaluation of probability is made by [the speaker] alone”	“... the hearer [is included] in the assessment of the situation”	“... there are others beside [the speaker] who believe the situation ... to be true”
Krylova (2005)	1.-personspartikel	2.-personspartikel	3.-personspartikel

Figur 3: Tre analyser af *nok*, *vel*, og *vist*

I min analyse er *nok*, *vel* og *vist* udtryk for henholdsvis subjektiv, intersubjektiv og objektiv kilde samtidig med at de alle udtrykker styrke i form af mulighed. Forskellen mellem dem ligger ikke i graden af styrke, men – som i øvrigt indikeret i alle analyserne – i placeringen af kilde.

De tre adverbialer kan på denne baggrund kaldes **epistemisk-evidentielle** adverbialer.

Nok, vel og *vist* er alle [-F]-adverbialer. Spørgsmålet er om vi kan genfinde samme semantik hos [+F]-adverbialerne? Svaret er ja – men i destilleret form – som henholdsvis evidentielle og epistemiske adverbialer.

2.4. Evidentielle adverbialer

Gruppen af evidentielle adverbialer på dansk omfatter bl.a. *angivelig, antagelig, tilsyneladende, tydeligvis, øjensynlig* og *åbenbart*; alle adverbialer hvis primære funktion er at angive kilde. Arbejdsdelingen mellem subjektiv, intersubjektiv og objektiv kilde kan ikke påvises i helt samme form som hos de epistemisk-evidentielle adverbialer, men vi finder noget der minder om det. Jeg vil her fokusere på tre medlemmer af gruppen, nemlig *tydeligvis, åbenbart* og *angiveligt*.

Tydeligvis udtrykker **subjektiv** kilde.

- (10) Baal er på dette andet album **tydeligvis** inspireret at [sic] navne som David Bowie, Roxy Music og Nick Cave, opdateret med trommebeats og eksperimenterende indspilningsteknikker, som gør "Karaoke" til et ganske særligt og særdeles overraskende album.

(Jyllands-Posten 07.04.98, Kunst og Kultur, 6)

Anmelderen bruger her *tydeligvis* til at indikere at det propositionelle indhold udtrykker hans vurdering af situationen på basis af en kilde som han alene har adgang til. Havde der stået *åbenbart* i stedet for *tydeligvis*, ville anmelderen typisk eksplicit have henvist til en ekstern kilde, fx noter i pladecoveret eller lignende. Læseren af anmeldelsen ville heller ikke have direkte adgang til denne kilde, men anmelderen ville have angivet kilden og dermed gjort det til en **intersubjektiv** kilde. Det er hvad der sker i eksempel (11):

- (11) Stereophonics' andet album ser ud til at give gruppen et bragende gennembrud. Noget kunne tyde på, at rockens død er stærkt overdrevet. I hvert fald er der **åbenbart** appetit på den ægte vare.

Albummet ligger på toppen af den britiske hitliste. Stereophonics spiller nemlig klassisk rockmusik med hele kroppen lagt bag.

(Politiken 21.03.99, Kulturliv, 3)

Åbenbart bruges i tilfælde hvor kilden, det vil sige den præmis som ligger til grund for konklusionen som udtrykkes i ytringens propositionelle indhold, er tilgængelig for både afsender og modtager. Den kan enten være nævnt i den forudgående diskurs, være til stede i kommunikations-situationens her-og-nu, eller blive nævnt i den umiddelbart følgende diskurs som i (11). Her fungerer den fremhævede sætning som den kilde afsender og modtager deler.

Afsender behøver ved *åbenbart* imidlertid ikke forpligte sig på den konklusion som fremsættes i og med ytringens propositionelle indhold. Det er illustreret her:

- (12) Holger Danskes korpus er **åbenbart** ikke det eneste, der sådan kan komme til 'live' på Kronborg. Ifølge de ansatte spørger det i udpræget grad på Kronværket Café og Restaurant på Kronborg Slot, skriver Frederiksborg Amts Avis.

(politiken.dk/visArtikel.i.asp?PageID=425983)

Forskellen på de to varianter af *åbenbart* ligger i hvem der leverer præmissen. I (11) er det afsender selv, i (12) er det en tredje person (de ansatte). Hvad der er fælles for de to versioner af *åbenbart*, er imidlertid at præmissen er kendt for både afsender og modtager. Det er kodet betydning. Hvorvidt konklusionen vurderes som korrekt eller ej, er imidlertid ikke kodet. Således adskiller *åbenbart* sig fra *vel*, hvor det netop er konklusionen som afsender inviterer modtager til at være enig i.

Det sidste evidentielle adverbial som jeg vil nævne her, er *angivelig*, som koder objektiv kilde:

- (13) **Angiveligt** er delfinerne blevet skyllet til havs, da orkanen Katrina ødclagde flere akvarier og svømmebassinser på en flådebåse.

(politiken.dk/visArtikel.i.asp?PageID=399665)

Her findes kilden uden for den talende, og modtager forventes ikke at have adgang til den.

Fælles for de adverbialer som er behandlet her, er at de ikke så meget handler om styrkeangivelse som angivelse af kilde. Omvendt forholder det sig med de epistemiske adverbialer.

2.5. *Epistemiske adverbialer*

De epistemiske adverbialer udgør en mindre klasse end de evidentielle adverbialer. Blandt de centrale medlemmer finder vi *muligvis*, *sandsynligvis* og *nødvendigvis*. Den mest iøjnefaldende forskel mellem de forskellige epistemiske adverbialer er hvilken grad af styrke de angiver. Sammenlign fx eksempel (14) og (15):

- (14) James Earl Ray er syg, bleg og mager, kørestolsbruger, plaget af uhelbredelig skrumpelever. Han er 69 år og har **muligvis** et år tilbage at leve i. Endnu et år af den dom på 99 års fængsel, han blev idømt i 1969 for mordet på Martin Luther King.

(Jyllands-Posten 04.04.98, 2. sektion, 2)

- (15) "Den ['abortpillen'] er registreret i andre lande og et velkendt præparat. Derfor vil vi **sandsynligvis** give tilladelserne, hvis sygehusafdelingerne søger om det," siger læge Irene Stilbo fra Lægemiddelstyrelsen.

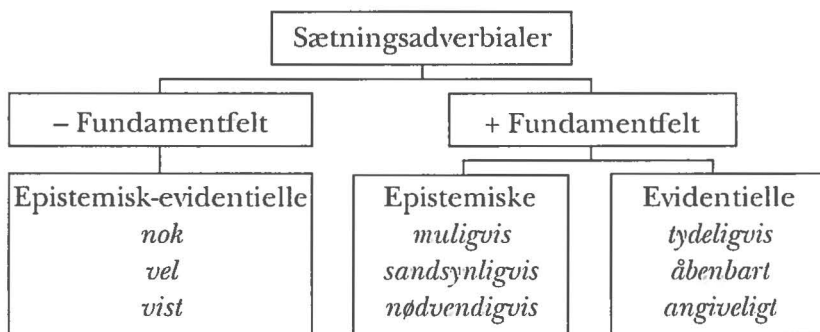
(Jyllands-Posten 09.04.1988, Derhjemme, 4)

Hvis valget stod mellem at have *sandsynligvis 1 år tilbage at leve i* og *muligvis 1 år tilbage at leve i*, ville de fleste nok vælge *sandsynligvis*; ligeledes er sygehusafdelingerne i eksempel (15) nok glade for at det ikke kun er *muligvis* at Lægemiddelstyrelsen vil give tilladelse til at bruge abortpillen, men *sandsynligvis*. Jo kraftigere styrke der sættes bag det propositionelle indhold, jo større forventning om at det propositionelle indhold er/bliver tilfældet. Generelt gælder det dog (jf. Lyons 1977: 808) at en modaliseret ytring har svagere styrke end en tilsvarende umodaliseret version, fx *vi vil sandsynligvis give tilladelserne* vs. *vi vil give tilladelserne*.

Hvorvidt forskellen på de epistemiske adverbialer udelukkende ligger i graden af styrke, skal jeg lade være usagt her. Der skal sandsynligvis inkluderes flere parametre i analysen for at betydningsforskellene mellem de forskellige epistemiske adverbialer kan forklares fyldestgørende.

2.6. Sammenfatning

De epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i dansk kan opdeles i to systemer. System 1 udgøres af de adverbialer som ikke kan stå i fundamentfelt, typisk er uafledte og typisk ikke er i stand til at fungere som svar på helhedsspørgsmål. Blandt medlemmerne finder vi *nok*, *vel* og *vist*, som alle har en kompleks semantik idet de både angiver styrke og – vigtigst – kilde. System 2 udgøres af de adverbialer som både kan stå på SA-pladsen og i fundamentfeltet, typisk er afledte og typisk er mulige som svar på helhedsspørgsmål. Vi genfinder i dette system de semantiske parametre fra system 1 – kilde og styrke – men i dette tilfælde tydeligt opdelt i epistemiske og evidentielle adverbialer. Analysen kan opsummeres som i figur 4.

Figur 4: Oversigt over de to systemer i dansk

3. Engelske sætningsadverbialer

3.1. Udtryksanalyse

3.1.1. Morfologi

De engelske adverbier som kan realisere epistemiske eller evidentielle sætningsadverbialer, har generelt en noget simplere morfologi end de danske. Langt de fleste er dannet på basis af en adjektiv- eller verbalstamme ved tilføjelse af suffikset *-ly*, fx *obvious-ly*, *probab-ly*, *evident-ly*. Blandt de epistemiske adverbialer finder vi dog også *perhaps* og *maybe*, som ikke er dannet ved derivation.

Som det var tilfældet på dansk, kan de engelske adverbiers morfologi ikke i sig selv bruges til at etablere afgrænsede grupper af epistemiske og evidentielle adverbialer.

3.1.2. Syntaks

Reglen om kategorial dependens mellem finit verbal og sætningsadverbial som beskrevet af Hansen & Heltoft for dansk gælder også for de engelske adverbialer. I (16a) gives eksempler på tre ledsætninger med **infinit verbal**, som alle fint kan kombineres med fx tidsadverbialer:

(16a) I want the patient **to be x-rayed immediately**

You should have seen him **kissing** Aunt Mary yesterday

He is having the house **painted tomorrow** (jf. Preisler 1997:27)

I (16b) er der tilføjet evidentielle og epistemiske adverbialer, og det viser sig at disse konsekvent fungerer i relation til det finitte verbal:

(16b) I **obviously** want the patient to be x-rayed immediately

You **definitely** should have seen him kissing Aunt Mary yesterday

He is **probably** having the house painted tomorrow

Selv hvis sætningsadverbialerne flyttes til højre i sætningen, væk fra det finitte verbal, vil de stadig have skopus over hele sætningen, og altså ikke – som tids- og stedsadverbialerne – kerneprædikationen.

Endvidere kan de engelske sætningsadverbialer ikke optræde i imperativer eller interrogativer (med undtagelse af *perhaps* og *maybe* som godt kan optræde i interrogativer), men til forskel fra de danske adverbialer kan alle engelske adverbialer fint fungere som svar på helhedsspørgsmål. Det er altså ikke muligt i samme grad som i dansk at bruge syntaktiske kriterier til opdelingen af sætningsadverbialerne.

3.1.3. Topologi

Heller ikke topologien er til megen hjælp i grupperingen af de engelske adverbialer. I (17) er angivet en typisk opdeling af engelske adverbialers placering i **initial** position, dvs. før subjektet, **medial** position, dvs. efter subjektet, men før det finitte verbal, og endelig **final** position, dvs. efter det finitte verbal:

(17) Obviously , Peter won the race	initial
Peter obviously won the race	medial
Peter won the race, obviously	final

Denne opdeling kan raffineres yderligere, fx som man ser det hos Quirk et. al. (1985) med indtil syv positioner. Pointen er dog at ingen af disse positioner er eksklusivt reserveret til sætningsadverbialer, som det er tilfældet med SA-pladsen i dansk.

Det er således ikke i samme omfang som på dansk muligt at organisere sætningsadverbialerne på basis af udtryksanalyser. Tidligere analyser af (sætnings)adverbialer på engelsk, fx Greenbaum (1969), er da også primært baseret på semantiske kriterier.

3.2. *Indholdsanalyse*

3.2.1. *Styrke og kilde*

I den semantiske analyse af de engelske adverbialer er de relevante parametre de samme som i dansk, nemlig **styrke** og **kilde**. Engelsk har dog ikke udtryk der svarer til adverbialerne i det danske system I, de epistemisk-evidentielle adverbialer. Det medfører bl.a. at Vinterberg & Bodelsens Dansk-Engelsk ordbog angiver *probably* (blandt andre muligheder) som ækvivalent udtryk til både *nok*, *vel* og *vist*. Og det er på sin vis fint – og så alligevel ikke. *Probably* dækker nemlig kun den epistemiske styrkekomponent i de tre adverbialer, og udviser ganske forskellene i kildeforhold (jf. afsnit 2.3.).

Men betyder det så at kilde slet ikke kodes i de engelske adverbialer? Nej, det gør det ikke, men det lader til at evidentialitet ikke er kodet sammen med epistemisk modalitet, og endvidere synes subjektiv/ intersubjektiv/objektiv-skellet at være kodet anderledes i de engelske evidentielle adverbialer end i de tilsvarende danske.

3.3. *Evidentielle adverbialer*

De engelske evidentielle adverbialer omfatter bl.a. *allegedly*, *apparently*, *clearly*, *evidently*, *obviously*, *reportedly*, *seemingly* og *supposedly*. I modsætning til det tredelte kildesystem vi så gjorde sig gældende på dansk, opererer engelsk med et system hvor kun objektiv kilde er entydigt kodet.

Den objektive kildeangivelse finder vi fx i *reportedly*:

- (18) Diego Maradona is **reportedly** responding to treatment after nearly 24-hours in intensive care in a Buenos Aires clinic. His doctors continue to deny speculation that the Argentinian fell ill following a cocaine overdose.

(football.guardian.co.uk/News_Story/0,,1195200,00.html)

Kilden ligger uden for afsender, og afsender forventer ikke at modtager har adgang til denne kilde. Flere adverbialer angiver entydigt objektiv kilde, bl.a. *allegedly*. Subjektiv og intersubjektiv kilde forekommer ligeledes i flere adverbialer, men ikke entydigt kodet. Det ses fx i et adverbial som *apparently*:

- (19) **Apparently**, this train is no longer terminating at Barking, but is in fact, terminating here. I'm sorry about this but I too was under the impression that this train was going to Barking, but 'they' have other ideas. I mean, why tell me – I'm merely the driver...

(geofftech.co.uk/tube/overheard.htm)

I dette eksempel er brugen tvetydig mellem intersubjektiv og objektiv kilde. Med *apparently* kan metroføreren enten henviser til oplevelsen af "at sidde fast" som han deler med passagererne (intersubjektiv kilde), eller han kan angive at han videregiver information som han har modtaget over radioen (objektiv kilde).

I (20), derimod, er brugen entydig objektiv. Afsender angiver at han refererer viden fra en ekstern kilde som modtager ikke har adgang til:

- (20) Dolphins have been trained in attack-and-kill missions since the Cold War. The US Atlantic bottlenose dolphins have **apparently** been taught to shoot terrorists attacking military vessels.

(observer.guardian.co.uk/international/story/0,6903,1577753,00.html)

Apparently koder således ikke et bestemt kildeforhold, men har mulighed for enten at angive intersubjektiv eller objektiv kilde. Det er svært at finde engelske adverbialer der på linje med det danske *åbenbart* entydigt koder intersubjektiv kilde. Ligeledes er det svært at påvise

entydig kodning af subjektiv kilde. *Clearly* har fx en subjektiv funktion på linje med *tydeligvis*, hvilket ses her i et uddrag fra en pladeanmeldelse:

- (21) [The tune] Space Rider's easy-fit funk was **clearly** influenced by Jamiroquai – but don't press fast-forward, it's lovely.
(guardian.co.uk/arts/fridayreview/story/0,,862965,00.html)

I dette tilfælde ligger kilden hos afsender, og afsender forventer ikke nødvendigvis at modtager har adgang til kilden.

Men *clearly* bruges i mange tilfælde også når der er tale om intersubjektiv kilde:

- (22) "It is difficult to try and anticipate what children might or might not do with a product and it is **clearly** impossible to ban everything that might be dangerous. We need a commonsense approach to toy safety."
(www.ga-uk.org/db_newsletter/may_6.pdf)

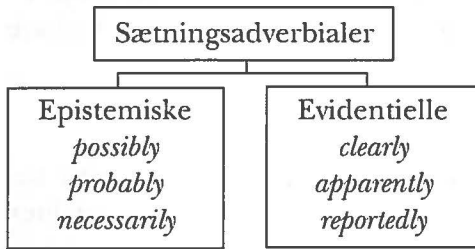
I visse tilfælde med intersubjektiv kilde nærmer *clearly* sig således en abstrakt betydning som overført til dansk måske minder mere om et dialogisk sætningsadverbial som *jo* end et evidentielt adverbial.

3.4. Epistemiske adverbialer

Gruppen af epistemiske adverbialer i engelsk omfatter bl.a. *possibly*, *probably*, *necessarily*, *inevitably*, *presumably* samt *maybe* og *perhaps*. Jeg kan ikke komme ind på systemet i detaljer her, men nøjes med at pointere at det i høj grad ligner det tilsvarende danske. Adverbialerne koder alle styrke, og den mest iøjnefaldende forskel mellem dem er graden af styrke de angiver. Endvidere er det bemærkelsesværdigt at adverbialerne deler sig i to grupper. På den ene side har vi en gruppe som realiseres af afledte adverbier, og som ikke kan optræde i interrogativer, fx *possibly*, *probably* og *inevitably*. De står over for en mindre gruppe af uafledte adverbier, nemlig *maybe* og *perhaps*, som godt kan optræde i spørgende kontekster. Det minder ligeledes om det danske system, dog bemærkes det at engelsk har to alternerende former – *maybe* og *perhaps* – hvor dansk kun har *måske*.

3.5. Sammenfatning

De epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer i engelsk kan primært adskilles på baggrund af semantiske kriterier. Det er ikke muligt at opdele sætningsadverbialkategorien på baggrund af udtryksmæssige forhold i samme grad som på dansk. Systemets opbygning kan opsummeres som i figur 5.

Figur 5: Oversigt over det engelske system

Det bemærkes at strukturen stort set er identisk med det danske system 2.

4. Afsluttende bemærkninger

I denne artikel har jeg argumenteret for at både dansk og engelsk indeholder en række sætningsadverbialer hvis primære funktion er at udtrykke enten kilde eller styrke. Disse adverbialer er traditionelt blevet grupperet sammen som 'modale', men på baggrund af analyserne fremlagt her mener jeg at der bør skelnes klart mellem de sætningsadverbialer som har **epistemisk** funktion, de som har **evidentiell** funktion og de som udtrykker begge funktioner samtidig. De væsentligste pointer jeg har fremlagt i det foregående, kan opsummeres under tre overskrifter:

To systemer vs. et system

På **dansk** fordeler adverbialerne sig på to systemer som kan adskilles på basis af udtryksmæssige kriterier, primært af topologisk art (jf. 2.6.). **Engelsk** har derimod kun et system, som til gengæld ligner det danske system 2 i sin opbygning (jf. 3.5.). Det danske system 1 er det af de tre systemer der minder mest om et paradigme i kraft af sin faste topologi

og morfologiske egenart. Sammenligner man systemerne kan det altså godt se ud som om det danske system 1 er mere grammatikaliseret end de andre systemer.

Samtidig kodning af styrke og kilde

Det danske system 1 er kendetegnet ved at der her samtidigt kodes styrke og kilde. Anderledes forholder det sig med det danske system 2 og det engelske system. Her ser vi en klar arbejdsdeling mellem epistemiske adverbialer og evidentielle adverbialer der udtrykker henholdsvis styrke og kilde.

Tredeling vs. todeling

Endelig drejer den sidste pointe (som i højere grad end de andre har karakter af hypotese) sig om hvordan de to sprog koder evidentialitet. Her ser det ud som om at dansk har en relativt konsekvent tredeling i subjektiv/intersubjektiv/objektiv kilde, hvorimod engelsk har todeling mellem kodet objektiv kilde og ikke-kodet kilde. Det kræver dog yderligere arbejde før det kan afgøres om denne beskrivelse er adækvat.

Henvisninger

- Davidson-Nielsen, N. (1996). Discourse Particles in Danish, i E. Engberg-Pedersen et al., *Content, Expression and Structure: Studies in Danish Functional Grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 283-314.
- Dik, S. C. et al. (1990). The hierarchical structure of the clause and the typology of adverbial satellites, i J. Nuyts, A. M. Bolkenstein & C. Vet (red.) *Layers and Levels of Representation in Langue Theory: A functional view*. Amsterdam: John Benjamins, 25-70.
- Greenbaum, S. (1969). *Studies in English Adverbial Usage*. London: Longmans.
- Hansen, E. & L. Heltoft (2003). Kapitel 2. Syntaks, i Hansen & Heltoft *Grammatik over det danske sprog*. Foreløbig udgave. Roskilde Universitetscenter.
- Jacobsen, H. G. (1992). Vist og nok. Om et par formodningsbiord i dansk, i *Mål & Måle* 15:2, 13-20.
- Jensen, E. S. (2000). *Danske sætningsadverbialer og topologi i diakron belysning*. Ph.d.-afhandling. København: Institut for Nordisk Filologi, KU.

- Kronning, H. (2004). Kunskapens källa och kunskapens styrka: Epistemisk konditionalis i franskan som evidentiellt och modalt grammatisk uttryck, i K. Segerberg (red.), *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 2002*, 43-123.
- Krylova, Elvira (2005). Epistemisk polyfoni i danske modalpartikler. *Sproglig polyfoni* 4, 75-87.
- Lyons, J. (1977). *Semantics. Vol. 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Preisler, B. (1997). *A handbook of English Grammar on Functional Principles*. (2. udg). Århus: Aarhus University Press.
- Quirk, R. et. al. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London & New York: Longman.
- Vinterberg & Bodelsen (2003). *Dansk-Engelsk ordbog*. CD-ROM-version. København: Gyldendal.

Andre ressourcer

www.korpus2000.dk

www.infomedia.dk

www.webcorp.org.uk

www.guardian.co.uk

